

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשעיך" ד"ק תולדות אהרן
תחת פיקוחם של הרבנים הגאונים דקהילתינו שליט"א
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עיונים והארות בסדר לימוד 'עמוד היום' • עמוד הש"ס מס' בכורות ח: - יא: • עמוד הלכה משנ"ב ח"ה הל' פסח • פרי תצוה תשע"ה

לשלח השבת

'ונהפוך הוא'...!

כעשרה ק"מ מהעיר נירעל-האזא שבהאנגרי, שוכנת עיירה קטנה ונדחית, בשם "ראצפערט", שאיש לא היה שומע עליה מעולם, אלמלי נעשתה מרכז של קהילה חסידית שוקקת חיים, שאנשיה חבשו שטריימל בשבתות והלכו בחוצות העיירה במלבושי חסידים.

בשמחת תורה ובפורים יצאו החסידים בריקודים ובמחולות ברחובות העיירה, להנאתם הגליה של הגוים תושבי העיר. הקהילה החסידית גדלה והתפתחה מזמן לזמן, ובזכותה זכתה ראצפערט לכינוי "הושלים הקטנה".

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, הגיע למקום, כפליט מלחמה מגליציה, הצדיק רבי שלום אליעזר הברשטאם זצוק"ל, בנו של בעל ה"דברי חיים" מצאנז זע"א, והשתקע במקום.

בסביבות ראצפערט שכן כפר יעד נוד יותר ושמו "לוקוהאנא". בו התגוררו כעשרים משפחות יהודיות שחיו ביחסי ידידות עם השכנים הגויים.

ר' יוסף משה פרקש היה אחד מיהודי "לוקוהאנא", שהתפרנס יפה מחנות מזון גדולה. כיון שהיה לו הכנסה גדולה מהחנות היה מלוה, מדי פעם הלוואות נכבדות לחבריו הטובים.

לעת ערב, שעה של יוסף משה התכוון לנעול את החנות וללכת לבית הכנסת לתפילה מנחה-מעריב והשיעור שביניה, הגיע הגוי אנטון והתפרץ לתוך החנות כשהוא מתנשם ומתנשף.

אנטון היה ביש גדא מלידה, סוחר כושל שמסחריו לא הצליחו מעולם, ובכל זאת לא נתייאש מרצונו להתעשר בפעם אחת. חבריו היו מלגלגים עליו, וכבר לא נמצא בכל הכפר מישהו שילוה לו אפילו סכום קטן.

"מה שלומך היום?" שאל הנכרי.

פניו של ר' יוסף משה לבשו הבעה של מורת רוח. "אנטון, הגעת מאוחר מדי, אני עומד לנעול".

אבל הגוי התעקש להשאר שם.

אנטון התקרב אליו בארשת חנופה מתוקה מדבש, ויוסף משה ידע כי הביקור הזה יעלה לו ביוקר בכיסו.

"מה אתה רוצה, אנטון?"

"יהודי פיקח אתה" צחק אנטון, "אני צריך הלוואה. עסקת חיים מחכה לי מעבר לפינה. אחד מחברי נקלע למצוקה ומוכרח למכור את עדרי הצאן שלו. הוא הציע לי לקנות עדר כבשים ענק במחיר מציאה. אני מוכרח את עזרתך".

כעסו של יוסף משה עלה באחת. "כמו שאני מכיר אותך אנטון, עם מזלך הבישי, כל הכבשים ימותו ברגע שתניח עליהם את ידך. אבל כמה אתה צריך?"

"חמש מאות זהובים לשלושה חודשים".

"חמש מאות?!? עפעפיו של ר' יוסף משה גבהו לשמוע הסכום. "זה סכום ענק".

אנטון לא נבהל, "יש לי ערב".

"אז קח את ההלוואה ממני", ר' יוסף משה החל לסגור את התריס הכבד.

אנטון נדחק לא אוויר הרחוב צונן. "אתה לא מבין אותי טוב. הערב שלי הוא שופט העיירה".

ר' יוסף משה עצר באחת ומדד את אנטון במבט צונן. "אתה מתכוון לפרנץ השופט?!?"

"בדיוק כך" חייך אנטון מלוא רוחב פניו.

אם כך זהו משהו אחר, תשיג לי כתב ערבות מפרנץ השופט ותקבל את ההלוואה".

פרנץ השופט היה סמכות חזקה-על הכפר הקטן. מעין "ראש הכפר" בלתי מעורער שהכל יישק על פניו. הוא היה השופט והאחראי על כל תחומי החיים

הדו"תא דאורייתא

איך לקיים כהיום מצות 'מחצית השקל' לנכון?

- המציאות של המטבעות שנמצאים כהיום הזה -

כתב הרמ"א (סימן תרצ"ד סעיף א') שנוהגין ליתן בערב פורים ג' פעמים מחצית המטבע הקבוע באותו מקום, זכר למחצית השקל שהיה נוהגין בזמן שבת המקדש היה קיים, וכיון שכתוב בפרשת שקלים ג' פעמים תרומה, נותנין ג' פעמים מחצית המטבע, ומקור מנהג זה נמצא כבר בדברי הראשונים שזכרו בדבריהם מנהג זה א'.

כשיעור ערך הכסף שהיה במחצית השקל בזמן הבית:

והנה בשו"ת בשו"ת בית דוד (יו"ד סי' ק"ח) האריך שראוי לכל אדם ליתן כפי ערך הכסף ששקל מחצית השקל בזמן שהבית היה קיים. וכ"כ הגה"ק מהר"א אזולאי זצ"ל בספרו חסד לאברהם (מעין ב' נהר ג) וז"ל, נצטוונו בתורה ליתן כל אחד ואחד כופר פדיון נפשו מחצית השקל בכל שנה ושנה לקרבנות צבור. ואפילו בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, חייב כל בר ישראל ליתן אותם לעניים שתורתם אומנתם עכ"ל, ומפורש שם בתחלת לשונו דהיינו שיש ליתן כפי ערך כסף ששקל מחצית השקל בזמן הבית.

גם כהיום הזה שייך מצות מחצית השקל:

וכע"ז כתב הרה"ק מקאמרנא ז"ע בחומש היכל הברכה (אוצר החיים פ' תשא מצוה קו) וז"ל, מצות עשה שיתן כל אחד מישראל מחצית השקל לקנות מהם קרבנות ציבור, ושיעורו בזמן הזה קרוב לאחד ריינש כסף. שגם בזמן הזה מצותו ליתן עכ"פ בכל שנה לתלמיד חכם הצדיק העוסק בתורה, אף עניי שבעניים מחויב במצות הזאת עכ"ל.

להדר אחר שיעור הכסף שהיה במחצית השקל:

ולמעשה אף שבדאי אין יכולין לחייב לתת כשיעור מחצית השקל של זמן הבית, אבל יש בעל נפש שמזהדרין אחר זה, וכן כתב בכף החיים (סי' תרצ"ד סק"ט) שיש להדר אחר שיעור זה. וכן כתב בתשובות והנהגות (ח"ד סי' ע"ב) שראוי להדר אחר שיעור הכסף שהיה במחצית השקל.

השקל של מקרא, השקל של תלמיד מחצית מהשקל של מקרא:

והנה שיעור השקל מפורש בפסוק, עשרים גרה השקל (פ' תשא ל ג'), וכידוע שהוסיפו א"כ על שקל של משה בזמן בית שני, ונקבע השקל של מקרא לעשרים וארבע גרה.

ועוד יש לדעת שבזמן חז"ל נקרא השקל "סלע" של ד' דינרין, ושקל המפורש במשנה ובגמרא היינו היינו שני דינרין, ונמצא ששקל של תלמוד הוא מחצית השקל של מקרא ג'.

פלוגתת רש"י והרי"ף בשיעור השקל:

והנה מצינו פלוגתא בדברי הראשונים בשיעור שקל של מקרא בזמן הבית [שהן כאמור כ"ד גרה] שמחצית מטבע זו נתנו לקרבנות בזמן הבית. שלדעת רש"י (שמות כא לב) שיעור השקל כחצי מטבע "אוקיא", ויוצא לפ"ז בערך כשיעור 14 גרם כסף צרוף, [מזוקק בלי עירוב מתכות אחר]. אבל לדעת הרי"ף (קידושין ג) יוצא שיעור השקל סך 17 גרם כסף צרוף. ונמצא לדעת רש"י מחצית השקל יוצא 7 גרם כסף, ולדעת הרי"ף יוצא מחצית השקל 8.5 גרם כסף ג'.

הרמב"ן מדד המטבעות בעכו וחזר בו ממה שכתב בפירושו עה"ת:

והרמב"ן בפירושו עה"ת (פ' תשא ל ג') כתב לדחות דעת רש"י, והצדיק דעת הרי"ף שהוא נכון בעיניו, אמנם א"כ כתב

א. כ"כ מהרדכי (מגילה סי' תשנ"ז) וכן התשב"ן קטן (סי' ע"ב). אך מדבריהם משמע שזה היה מתנות לאביונים. שחילקו באופן זה מתנות לאביונים ונתנו זאת ביום הפורים.
ב. וכן ביאר הרמב"ן בפירושו עה"ת בפרשת כי תשא בה"ל. דע כי שקלי התורה הם הסלעים האלו, שכל סלע מותן ארבעה דינרין [היינו דשקל התורה הוא כשיעור סלע שהו ד' דינרין]. אבל שקל המוכר בדברי חכמים, הוא ב' דינרין. חצי הסלע [דשקל המשנה הוא חצי סלע, ומחצית השקל שנתנו היינו חצי סלע].
ויתכן שעשו בזמן בית שני מטבע של כסף של ב' דינרים. כדי שיהיה מצוי לתת לנוכר ההקדשו, וקראו לזה המטבע שקל, והיו קורין לשקל של משה שהוא שקל של תורה, סלע עכ"ל.
ג. כן בירר הגר"ח בינוש שליט"א בספרו מדות ושיעורי תורה (פרק לא).

גם יחד. חתימת ערבות שלו שינתה את כל התמונה, כיון שהיה לו די והותר להשיב את הכסף.

למחרת הביא אתו אנטון שטר הלוואה, מנוסח כהלכה וחתום בחתימת ידי הערב השופט. ר' יוסף משה העניק לו את הלוואה לשלושה חודשים. שנתו לא נדדה מעיניו בלילות כיון שידע שכספו מובטח.

מועד פרעון הלוואה חל ביום ששי. ר' יוסף משה היה עסוק בביתו בארצות ארז קטנה, לקחתו עמו לדרך, הוא התכוון לנסוע לעיירה ראצפערט הסמוכה, לשבות שם אצל רבו הצדיק רבי נפתלי הערצקא מראצפערט. הדפיקות על הדלת הפריעו אותו באמצע עיסוקיו. כשפתח גילה להפתעתו שני אורחים. השופט פרנץ גבה הקומה והשני, אנטון הלוה.

"באנו להחזיר לך את הלוואה" אמר השופט, "האם תניח לנו להיכנס אל ביתך או שצריך לטווח ברחוב?"

יוסף משה נרתע אחרוני בתהרגשות, "איזו שאלה? היכנסו אל ביתי."

הם פסעו אחריו אל החדר הפנימי. "מדוע הטריח עצמו השופט אל ביתי?" שאל יוסף משה ודחף לותר הארגז את קופסת הפח העגולה של השטרות.

פרנץ התישב ונשען במעשה אדנות על מושב הכסא. "באתי לראות כמו עיני איך הלווה מחזיר את הלוואה" צחקו רבו כמו דיבורו. הוא חרץ כפיו זה בזה בהנאה, "נו, אדון אנטון, נראה אותך מצליח לראשונה בהיסטוריה, לפרוע את חובך."

אנטון הניח חבילת שטרות בידו העמוסות של ר' יוסף משה. והוא ספר 500 זהובים במהירות.

הוא היה מוטריד וקצר רוח. בעל העגלה אמור לבוא אליו בכל רגע, להסיע אותו אל העיירה ראצפערט. האם כבר ארז את הטלית? דומה שכן.

"יוסף משה" נשמעה קריאתה של אשת החיל שלו, "הפחמקאות הלבנות שלך, האם ארת או תוך?"

"שכחתי", ענה בבהלה וניגש אל ארגז הבגדים, שלף משם זוג גרביים לבנות ארוכות, ושם הכניס פנימה בהיסח הדעת חבילת השטרות.

עיניו של השופט הבחינו היטב בתנועה החטופה. ובמקום שהגיע הכסף, חיך זדוני עלה על פניו לרגע קט ומיד נמחה.

"איני רואה שתפסנו אותך באמצע התארגנות לנסיעה. אהננו מפריעים לך?" ר' יוסף משה נגמגם תשובה לא מחייבת.

"להיכן אתה נוסע?" שאל פרנץ בסקרנות תמימה כביכול.

"לראצפערט, שם נמצא הרבינו שלי".

"הו, נחמד מאד, שתהיה לך נסיעה טובה" אמר השופט ברוחב לב. הוא ואנטון מיהרו להסתלק אגב התנצלות על "ההפרעה".

הרב הצדיק רבי נפתלי הערצקא מראצפערט ז"ל, היה תלמידו המובהק של אחד מגדולי רבני וצדיקי הונגריה, הגה"ק רבי אשר אנשיל הלוי יונגריץ ממשננגר בעל "מנוחת אשר" ז"ל, שנודע הן כנאמן אדיר והן כקדוש עליון ובעל מופת גדול.

רבי נפתלי הערצקא בעצמו גם הוכר כגדול בשני התחומים גם יחד, הן בתורה הן בקדושה. הוא שימש בצעירותו כרב בכפר קטן הנקרא "אגוש", שם עסק בתורה ביום ובלילה. מרוב ענותותו לא נתן שיקראו לו בתואר "רב", וגם לא ישב בכותל המזרח אלא באמצע בית הכנסת. אך שמו הטוב ביראת שמים ובגדלותו בתורה הלך לפניו בכל מקום, וקהילת ראצפערט בהרה בורכר.

רבי הערצקא סרב לקבל את הרבנות בקהילה החדשה ונשאר בכפר יאנושי. עד שבאחד הימים נודע לפרנסי קהילת ראצפערט כי הוא נסע לחתונה במקום חרוק, הם באו לביתו בכפר באישון לילה, העמיסו את כלי ביתו ואת ספריו על עגלות ונטלו אותם לראצפערט. ואמנם תחילת רבנותו שם היה באונס אך סופה ברצון. הוא התפרסם בכל הונגריה כרבה של ראצפערט.

הרמב"ן באגרת שראה במציאות שדברי רש"י נכונים.

דז"ל האגרת הרמב"ן: ברכנו השם עד כה שזכיתי ובאתי לעכו, ומצאתי שם ביד זקני הארץ מטבע כסף מפותח פיתוח חותם, מצד האחד כעין מקל שקד, ומצד השני כעין צלוחית, ובשני הצדדים סביב כתב מפותח באר היטב, מן הצד האחד [מפותח] "שקל השקלים", ומן הצד השני "ירושלים הקדושה", ואומרים כי הצורות [שעל המטבעות] מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה, והצורה השני [כעין צלוחית] צנצנת המן.

ושקלנו אותו, ומשקלם חצי אוקיא שהזכיר רש"י, וכן ראיתי מן המטבע ההוא חצי משקלו, ובו היו שוקלים חצי השקל, שהיו שוקלים לקרבנות, והנה נסתייעו דברי רש"י סיוע גדול, עכ"ל¹.

המציאות במטבעות שנמצאים כהיום הזה:

וכ"כ האברבנאל (בפרשת כי תשא טו) שהוא בעצמו מדד שקל הקודש של מקרא וראה שהמציאות כרש"י. וז"ל שם: מחצית השקל כבר כתב רש"י אמתתו שהיה חצי אוקיא, ולא תשית לבך למה שכתב הרב ר' משה בר נחמן [בפירושו עה"ת] בזה נגדו, כי כבר הודה באיגרותיו ששלח מארץ ישראל אל בנו, שראה בעיניו את שקל הקדש, ושצדקו דברי רש"י במשקלו. וגם אני אודהו, כי הנה הקרה ה' לפני שקל הקדש אחד, והוא היום ביד, ומשקלו באמת חצי אוקיא, עכ"ל.

ויש לציין שגם כהיום רואין בכל המטבעות שמוצאין בחפירות ועתיקות ירושלים, שהן שוקלין כפי שיטת רש"י סביב 14 גרם כסף ולא יותר².

מחצית השקל כשיעור ח"י שקלים:

אמנם להלכה בשר"ע יו"ד סי' ש"ה (סעיף א) נפסק כדעת הר"ף, ולפי"ז נמצא שמשקל שקל השלם יוצא כשיעור 17 גרם, ומחצית השקל היינו כשיעור 8.5 גרם.

ולפי שער כסף כהיום הזה יוצא לפי שיטת הר"ף דמחצית השקל הן כמעט 18 שקלים, ולפי שיטת רש"י יוצא שיעור מחצית השקל קרוב לסך 15 שקלים, ונמצא שהרוצה ליתן מחצית השקל צריך ליתן 18 שקלים, ולפחות 15 שקלים לצאת לדעת רש"י.

נשים אין חייבות במחצית השקל:

ובענין אם צריך לתת מחצית השקל גם בשביל הנשים, הנה שנינו משנה ערוכה במס' שקלים (פ"א מ"ג) שאין הנשים חייבות במחצית השקל, שמפורש שם במשנה דמיום כ"ה אדר התחילו הגבאים ליקח משכון ממי שלא שילם מחצית השקל.

ושנינו שם, את מי ממשכנין, ליום וישראלים, אבל לא נשים ועבדים וקטנים עכ"ל. ופירוש הרע"ב ברטורא בזה"ל: אבל לא נשים, ונתנו איש כופר נפשו כתיב, ולא אשה, עכ"ל. והמאירי בפירושו לשקלים כתב בזה"ל, אבל נשים ועבדים אין ממשכנין אותם, שהרי מצות עשה שהזמן גרמא היא, ואין חייבות בכך, עכ"ל.

דעת הרמב"ם והחינוך שנשים אין נותנין מחצית השקל:

וכן פסק הרמב"ם (הל' שקלים פ"א ה"ז) דז"ל: הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים, ואם נתנו מקבלין מהם, עכ"ל. וכלשון הזה כתב החינוך (מצוה קז) וז"ל: הכל חייבין ליתנם, כהנים לויים וישראלים, אבל לא נשים ועבדים וקטנים, ואם נתנו מקבלין מהן, עכ"ל.

דעת הפוסקים בענין מחצית השקל לנשים:

והנה מצינו להמ"א (סי' תרצ"ד סק"ג) שדייק מהנהגות מנהגים שגם נשים נותנין מחצית השקל בערב פורים זכר למחצית השקל, ותמה עליו המג"א מנין לקח זאת שהנשים יתנו מחצית השקל, כיון שבגם בזמן הבית לא היה צריך ליתן. וכן במשנ"ב (שם סק"ה) הביא הדמנהג ליתן מחצית השקל בעד בניו הקטנים, ומשמע שעל אשתו ובנותיו אין צריך ליתן כלל³.

אם יש מקור בירושלמי לחייב הנשים מחצית השקל:

אך הנה בירושלמי (פ"א דשקלים) על המשנה דאין ממשכנין נשים ועבדים על השקלים איתא שם, אין ממשכנין את הקטנים, הא לתבוע תובעין, ופירש בשיירי קרבן דהכוונה דתובעין גם לנשים ועבדים קטנים אף שאין ממשכנין אותן, ולכן תמה על המ"א שכתב שאין נשים נותנין מחצית השקל בערב פורים, שהרי גם מהנשים תובעין מחצית השקל.

אמנם הגר"י משקלאו בפירושו תקלין חדתין בירושלמי שם כתב דהא דאמרו חז"ל שם הא לתבוע תובעין, היינו דוקא מן הקטנים ולא מהנשים. אבל למעשה נהגו הרבה ליתן מחצית השקל גם לנשים אך לכו"ע אין בזה רק חומרא בעלמא⁴.

1. ובשרת תשב"ץ (ח"ג סי' רכו) דחה ראיית הרמב"ן, וכתב שאין להוכיח ממה שראה הרמב"ן שהוא שוקל כחצי אוקיא, שרמב"ן ראה מטבע שקל של משה עשרים גרה השקל, קודם שהוסיפו עליו עוד ד' גרה, שאז נחוסף משקלו יותר ע"ש.
2. ואמר לי חכם אחד שליט"א הוסיף בבירור מטבעות ומשקלו, שיש בביתו מחצית השקל ששקלו בבית שני לקרבנות, ומשקלו 7 גרם כסף, והכי נפיש שיטת רש"י דשקל השלם שוקל 14 גרם כסף, ולא כשיטת הר"ף דשקל שלם שוקל 17 גרם כסף.
3. ויש לציין דמצינו בשרת רבי עקיבא איגר (סי' ט') שכתב לפטור הנשים תמפלת מוסף, כיון שאין הנשים נותנין מחצית השקל אין להם שייכות בקרבן מוסף שהוא קרבן ציבור, ובשרת באר ציצקן (אורח סי' כ) חולק עליו דאין שאין נותנין מחצית השקל צריכין להתפלל מוסף ע"ש, נכ"פ מדברי שניהם יוצא שאין הנשים נותנין מחצית השקל כלל.
4. ועי' בשרת שבט הגוי (ח"ו סי' קפ"ג) שמסקין נמי דעל פי הדין הם סטורין ממחצית השקל, ומה שנותנין היינו רק חומרא בעלמא.

ועד מפעל התורה
תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" (י"ג) 1998-1999 ע"י יו"ר חיים סג"ל

ליהודים היתה אורה זו תורה
הודעה לארבי הנולדים שתורתם אומנתם

שמעו! אנו לבייש בזה
לכל ארבי הנולדים שתורתם אומנתם הע"י

כי בע"ה גם השנה יתקיים
כולל "קימו וקבלו"
ללימוד התורה בימי הפורים

זמני הנולד בימינו:
יום ה' מרים וסדרים 1 ע"ש י"ג מרים וסוקים
סעודה 10:45 - 12:15 למו"ק 6:20 - 7:50 בבוקר

זמני הנולד בבית משפח:
יום ה' מרים וסדרים 1 ע"ש י"ג מרים וסוקים
סעודה 6:20 - 7:50 בבוקר

בברכת א"ר מילאן פורים:
ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי"

ועד מפעל התורה
תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" (י"ג) 1998-1999 ע"י יו"ר חיים סג"ל

להיות עתידים ליום הזה

שמחים אנו להודיע בזה
כי יתקיים בעתה
ביום שלישי, י"ב אדר הבעל"ט

שיחה נעלה
לקראת יום הפורים

להתכונן להשגות הנעלות והשמורות ביומא דפוראי -
ע"י המספיק הרגול

הגהות רבי **בן ציון אפל** שליט"א

ביום שלישי הבעל"ט -
בשעה 9:30 בערב
בהיכל בית מדרשו הגדול

משנת חיים גבראל
חנוך לנער - אבות ובנים

לעזר הילד היום גבראל לר' ב"ר אהרן יצחק סג"ל

ישיבת "מרדכי הצדיק"
שע"י "חברת החנוך לנער"

ישיבת "מרדכי הצדיק" ביום הפורים
יתקיים השנה בע"ה
בליל פורים לפני קריאת המגילה

בהיכל בית מדרשו הגדול
משעה 5:50 למשך שעה שליומה

- החברה היא לתלמידים כמותה ג' ומעלה -
על דעת הגדולים הפרטים היא רק לתלמידים
שעה שליומה עם הוריהם.

חברת אבות ובנים
חברת אבות ובנים
חברת אבות ובנים

ועד מפעל התורה
תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" (י"ג) 1998-1999 ע"י יו"ר חיים סג"ל

שיעורי "עמוד היום"
ביום הפורים

ליל פורים -
בשעה 6:00 בדיוק
(לפני תפלת ערבית)

- ביום ב' -
בשעה 7:20 לפני התפלה
(בין עגילא דלילא למגילא דבטמא)

בברכת א"ר מילאן פורים:
ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי"

דיני מתנות לאביונים משלוח מנות, סעודת פורים -

- כמה דיני פורים הנוגעים בשנה זו שחל בעש"ק -

שיעור המתנה

א. שיעור מתנות לאביונים יוצאין בשוה פרוטה^א, אך כיון שהמציאות כהיום דבשוה פרוטה לא שייך לקנות בזה איזה דבר מאכל, ועכ"פ אין גורם שום שמחה לעני, ולכן יש ליתן לפחות שיעור חשוב שיוכל העני לשמוח בו, דהיינו בערך שקל אחת או שנים.

ב. אולם יש אחרונים שחוששין שיש ליתן שיעור סעודה לכל עני, דהיינו כדי שיוכל לקנות שיעור ג' ביצים, דזהו שיעור סעודה^ב, שהיא כהיום סביב 5 שקל, וכל המוסף מוסיפין לו מן השמים.

קיום המצוה ע"י בני הבית

ג. גם הנשים חייבות במצוה זו^ג.

ד. אמנם אם בעלה נותן שני מתנות לשני אביונים להשלים חובת אשתו, יכולה לצאת המצוה ע"ז^ד, ואין צריך להקנות לה המעות בקנין ע"י אדם אחר^ה.

ה. ויש מהדרים למסור לה מעות בכדי שהיא בעצמה תקיים המצוה, ונכחיהם נוח הדבר לקיימו, כי יש כמעט בכל בנין מקום למסור צדקה מתנות לאביונים, או שהבעל מקנה לה המעות ע"י הנבאי צדקה או אדם אחר, ונותן בשבילה^ו.

ו. אשה הנותנת ממעות הנמצאות ברשותה, צריכה להודיע לבעלה, דאז אמרי' דהוי כאילו הקנה לה המעות כדי שתוכל לקיים המצוה, (וטוב שיכוין הבעל להדיא להקנותה)^ז.

ז. שאלו נותנת מעות שלא בידיעת בעלה, יש להסתפק אם יכולה לצאת בזה כיון דהוי ממון של בעלה, דכל מה שקנתה אשה קנתה בעלה.

ח. גם בנים ובנות חייבין במצוה זו, ואפילו קטנים וקטנות שהגיעו לגיל חינוך, יש להחנם במצוה זו^ח, דהיינו לתת להם מעות שיוכלו לתת לאחרים, או שיתן בשבילם כדין אשתו המבואר לעיל שיוכל לתת בשבילה.

כמה פרטים בגדר מצוה זו

ח. אין להקדים לתת מתנות לאביונים קודם יום הפורים, שיש לחוש שהאביון ישתמש במעותיו קודם הפורים, ועיקר טעם המצוה שיוכל האביון לעשות במתנה זו סעודת פורים^ט.

אבל יכול למסור המעות פורים לגבאי צדקה קודם יום הפורים על תנאי שהגבאי ימסור המעות להאביון ביום הפורים עצמו, שבאופן זה לא שייך החשש שהאביון ישתמש במעות קודם פורים, שררי אין המעות מגיע לרשותו קודם

א. כן הבאי במש"ב סי' תרצ"ד (סק"ב) בשם הריטב"א.
ב. כן נוטה בשו"ת זרע יעקב (סי' י"א) [מגדולי אחרונים בזמן החיד"א] דכל מסירת מצוה זו, כדי שיהא לאביונים סעודה לכבוד היום, והחיד"א במחויק ברכה (סק"ב) התניק דבריו.

ג. כ"כ הרמ"א בסי' תרצ"ה (סעיף ד').

ד. דקדק"ל בקידושיין (ו) דלמד מדין עבד עבד כיון שישנו, יכול אדם לתת מעות בשביל אחר שחייב מעות, שאין מקנה לו המעות, וגי' בחז"א אה"ע (סי' קמ"ח) דאף כשאדם חייב מעות מחמת מצוה, יכול אדם אחר לשלם בשבילו, ולכן אפשר לתת מחצית השקל בעבור חבירו, [ואף דהמ"א סי' תרצ"ה (סק"ז)] כתב דאין האשה יכולה לסמוך על מה שבעלה נותן מתנות לאביונים, יש לומר דהכוונה באופן שאין מתכוין לתת מתנה מיוחדת עבור אשתו, אלא שהאשה סומכת על המתנה שנותן בעבור עצמו, וכן משמע בערוה"ש (סי' ח) שפירש כוותו כן].

ה. שיש סוברים שאין יכול אחר לשלם מצוה המוטלת עליה.

ו. מעיקר הדין אין הבעל צריך לכונן להדיא להקנותה, דבעם הדבר שיועד מזה אמרי' דאף דלא נתכוון להקנותה חשיב נתכוין לה, כדחזוין לגבי טלית שאלה בסי' י"ד מש"ב (סק"א), רק דגם שם אמרי' דטוב לתתה לשיכון להדיא להקנותה, וה"ה בדין טוב שיכוין להדיא.

ז. כ"כ בפמ"ג (סי' תרצ"ה א"א סק"ד).
ח. סי' תרצ"ד סוף א"י ביה"ל (ד"ה לשני עינים).

פורים^ט.

ט. פרוז שנתן מתנות לאביונים לגבאי צדקה ביום פורים דפרזים יום י"ד, והגבאי מוסר המעות בפורים דמוקפים יום ט"ו לאביוני ירושלים יוצא הפרוז ידי מצות מתנות לאביונים, כיון שהגיע המעות לידי האביון ביום הפורים של האביון אף שכבר עבר יום הפורים אצל הנותן המעות, דהעיקר תלוי שיגיע המעות לידי האביון ביום הפורים של האביון ויוכל לקנות במעות אלו סעודת פורים^י.

י. אבל בן ירושלים שמוסר מעות מתנות לאביונים ביום הפורים דמוקפים לאביון מעיר אחר שכבר עבר עליו יום הפורים אינו יכול לקיים המצוה בזה, כיון שביום ט"ו אינו יום הפורים אצל האביון ואין לו חיוב סעודת פורים כלל^{יא}.

דין משלוח מנות

א. אין יוצאין מצות משלוח מנות, אלא במיני אוכלין ולא בשאר דברים אפילו יקרי הערך^{יב}, שאין מנות אלא אוכלין^{יג}.

ב. יש סוברים שיש לשלוח מאכל מבושל, וכן מאכל הראוי לאכול חי ואין צריך בישול, שצריך לשלוח מנות והיינו דבר הראוי מיד לאכילה^{יד}, וטוב לחוש לכך.

ג. יש אומרים שאין צריך להקפיד לשלוח דוקא שני מיני אוכלין שאפשר לשלוח מין מאכל אחד שיש לו כשיעור שני מנות^{טו}, אמנם יש חוששין שצריך לשלוח שני מיני אוכלין^{טז}, וכן נתפשט המנהג.

שיעור המנות

ד. כתבו הפוסקים שאין שיעור בגודל המנות, רק שיש לשלוח מנות שמכבד חבירו ומשמחו ותלוי בכל אדם לפי כבודו^{יז}.

ה. יש מצדדין לומר שיש לשלוח כשיעור סעודה, ולפי"ז יש לשלוח לפחות שיעור ג' ביצים^{יח}.

ו. אף דכתיב משלוח מנות איש לרעהו, אין הכוונה שצריך דוקא שליחות ואפשר לצאת המצוה גם כשנותן ליד חבירו בלי שליחות^{יט}.

אך טוב לחוש לשלוח ע"י שליחות כלשון הכתוב, וכן נתפשט המנהג.

שלוח קודם פורים

ט. באר היטב סי' תרצ"ה (סק"ז) בשם ספר יד אהרן סי' תרצ"ד, וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד (א"ח סי' י"ז).

י. וכ"כ בשו"ת דברי משה (סי' ל"ח) והביא שם שהמנהג יצחק הסכים לה, אמנם בתשובות והנהגות (ח"א סי' ת"ד) הביא הוראת החזו"א דמי שאין גר בירושלים אין יוצא מתנות לאביונים בן ירושלים ע"ש, ולפי"ז עדיף ליתן לבן עירו.

יא. ויל"ע אם בן ירושלים נתן מתנות לאביונים ביום י"ד לפרוז אם יוצא בזה, כיון אצל הנותן אינו פורים רק אצל עני המקבל.

יב. מש"ב סי' תרצ"ה (סק"ט).

יג. כן הוא בתרומת הדשן (סי' ק"א).

יד. כ"ה במש"ב שם.

טו. כן הוא תחומת השו"ע והפוסקים שכתבו שיוכלין לשלוח שני מיני בשר, משמע שיוצאין במין אחד, ובשו"ת מהרש"ג (י"ד ח"א סי' ק"ב) הוסיף דפשוט ליה דאף אם שלח חתיכה אחת ממש אם יש בה כשיעור שתי מנות יצא.

טז. בערוה"ש (סי' ד) חידש לומר כן, וכן מצונו באשל אברהם בוטשאטש שכתב שיל"ע בדבר זה ולא הכריע ע"ש.

יז. כ"כ הפמ"ג בספרו ראש יוסף (מגילה ז), שיעור משלוח מנות כפי שיעור הראוי לכבד לחבירו באותה העיר עכ"ל, וכ"כ שאר הפוסקים וכ"כ בביה"ל לדאדם עשיר צריך ליתן לפי כבודו.

יח. כן הוא דעת הור"ע יעקב שוה"כר לעיל במתנות לאביונים.

יט. תה בסי' תרצ"ה מש"ב (סק"ח) ציין דהערך לנר בשו"ת ציון בנין (סי' מ"ד) מסתפק אם צריך דוקא שליחות, וז"ל הבנין ציון שם, מה דכתיב לשון שליחות [במשלוח מנות] הוא להורות דשליחו לנר יצא, ולכן לא הכירו הפוסקים איסור נתניה [בעצמו], ומכל מקום אולי לתתה טוב יותר לשלוח המנות ע"י אחר עכ"ל, והרי דפשיטא ליה בדעת הפוסקים דאין קפידא בזה וגם הוא נוטה לומר כן, אלא דהסתפק דאולי מהודר יותר לשלוח ע"י אחר, אבל יעובא ודאי ליכא בזה, וכ"כ הגר"ח זנופפלד ז"ל דאין שום קפידא לשלוח ע"י שליח, וכ"כ הגר"ש וואזנר שליט"א.

וספורים רבים התהלכו על צדקתו, כי מלבד תורתו בה למד בהתמדה, עסק רבות גם באיסוף תרומות עבור עניים, ובמיוחד עבור קופת רבי מאיר בעל ה"נס. ברצותו להגדיל את הכנסות קופת הצדקה של רבי מאיר בעל ה"נס, קנה במעות הצדקה סוסים ועגלות, והשכירם לאנשים שיעבדו בהם, וכל ההכנסות היו קודש לקופת רמב"ן, ולמשל סיפור עליו שמרוב רצון לחסוך בהוצאות מכספי הצדקה, היה רגיל לקום בלילה ולתת בעצמו מספוא ומים לסוסים.

לכאן לראצפרטו הגיע ר' יוסף משה לשבת, בלא לשער מה השאר מאחורי גבו ומה יתחולל בכפר בהיעדרו...

רבי הערצקא ז"ע היה עורך בליל שבת בשולחן הטהור יחד עם חסידיו הרבים והפליג בדברי תורה על פרשת השבוע. ר' יוסף משה ישב בין חבריו והתענג עונג רחמי רב.

פתאום השתורה דממה. רבי הערצקא פקח את עיניו שהיו עצומות, והחל סוקר את פניהם של החסידים. הוא נעץ בר' יוסף משה מבט ארוך ונוקב, ושאל אותו בנעימה רכה, "האם כבר העמדת יין לשולחן?"

יוסף משה נרעד ממבטיו החודרים של רבו וגם התפלל על השאלה. מנהג "העמדת יין" (שטעלן וויין) על השולחן, אך לא היה נהוג בכל כדלל בחצרו של רבי הערצקא.

הוא השיב:

"לא".

"אם כך" אמר הרבי בנועם, "אתה צריך להעמיד יין".

בלא לחכות להסכמתו של החסיד המשתאה, פנה הרבי אל הגבאי ופקד עליו להכריז:

"ר' יוסף משה פרקש שטעלן וויין".

היין נמדד לכוסיות קטנות. החסידים לגמו טעימות יין ומיד התמלא חללו של בית המדרש בקריאות "לחיים". הרבי בירך את המעמיד עצמו, ואחר כך צויה לאחד החסידים לשיר "מנוחה ושמחה".

אך נסתימה השירה פנה הרבי אל יוסף משה, ובחן את פניו בארשת מודאגת, "אתה צריך להעמיד יין על השולחן".

רצה החסיד לענות "כבר העמדתו", אך הרבי שוב לא חיכה להסכמתו ופקד על הגבאי: "הכרז מיד שר' יוסף משה פרקש מעמיד יין".

התופעה כבר אמרה דרשני. פעמיים בלילה אחד, מצוה הרבי על החסיד "שטעלן וויין", זאת בשעה שמעולם אינו רגיל בנוהג זה. הכל הבינו כי יש דברים בגו. הרבי ננאה רואה דברים שמעבר לגבולות המקום, ולכן צויה מה שצויה. בודאי עוד יתברר הדברים.

גם ר' יוסף משה עצמו, לבו החסיר כמה פעימות באותו מעמד. מה רוצה הרבי? הביט בשעונו בעת ההכרזות, כמו רוצה לחקוק את השעה בזכרונו.

בסעודת "עתיקא קדישא" בשבת בבוקר, שוב חזר הענין ונשנה. רבי הערצקא ז"ע דאג שהגבאי יכריז שר' יוסף משה "מעמיד יין". והשגבאי עשה כמצוותו, סימן הרבי לר' יוסף משה שיוסיף וינדב עוד יין. הבין יוסף משה את הרמז ולחש לתוך אוזנו של הגבאי, והגבאי הכריז כי ר' יוסף משה מוסיף ומעמיד עוד ועוד בקבוקים. לאחר ההכרזה הזו הובאו לבית המדרש בקבוקי יין נוספים, ושוב לגמו הכל לגימה קלה של יין וברכו והתברכו בברכת "לחיים".

עתה כבר אפשר היה למשש בידים כי משהו אירע. ור' יוסף משה עצמו, אף על פי שלא ראה כלום ולא ידע מכלום, אבל מזלו חזק, הוא הרגיש כי משהו קרה בביתו, ואיו גיירה רעה חלילה, והוריו משתדל להמתיקה.

לכן נמר אומר בלבו כי במוצאי שבת, יסע לביתו תכף ומיד לאחר ההבדלה, ואולי בשעת הפרידה, יגלה לו הרבי את הסוד, ואם אינו ראוי לשמוע הכל, אולי ירמוז לו דבר מה.

במחשבות אלו, הלך הופרד מן הרבי. רבי הערצקא לחץ את ידו בחום וברכו בשבוע טוב, וכן נסיעה טובה ושיגיע לביתו לחיים ולשלום. לקראת פרידה הוסיף כמה מילים בעלות משמעות:

"כשתגיע לביתך תעשה שמחת פורים" - - -

פורים באמצע השנה, בסתם יום של חוללה?!

ומה פשר ההכרזות יוצאות הדופן, והעמדת היין שלא היתה נהוגה בחצר הקודש בראצפרטו?

פליאה על גבי פליאה.

אבל ר' יוסף משה ידע פרק באמונת צדיקים שכל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה, ולכן ר' יוסף משה לא שאל הרבה במחשבות או שאלות. הוא עולה על העגלה ונסע הביתה.

פרנץ, "השושפ" של הכפר, לא למד כלל להיות שופט. ידיעותיו בספרי החוקים הצטמצמו לידיעה הקטנה שהספרים הם גדולים ועבי כרס, ואם אינו טועה הרי שצבע הכריכה שלהם נוטה לאדום. הוא זכה בתפקיד זה להיות שופט כיון שלא היה בלוקהאנא מישהו אחר שיקח על עצמו את המשימה, להכריע בוויכוחים ובמריבות שבין תושבי הכפר. לעיתים תכופות זרועותיו החזקות של פרנץ ואגרופו הברזל שלו, הם היו השופטים והמוציאים לפועל.

ביום ששי, כאשר ר' יוסף משה הכניס את חבילת השטרות לתוך ארגז הבגדים, עקב אחריו השופט בענין רב, ולאחר מכן סקר היטב את מבנה החדר והדירה כולה, ובמיוחד את מקומו של הארגז.

בליל שבת, לאחר שכל תושבי הכפר הקטן שכבו לישון, יצא פרנץ השופט לפעולה. הוא הצטייד במסווה על פניו ופסע לעבר ביתו של ר' יוסף משה. בטוח היה בהצלחתו להגיע לכסף. ראשית, יפעל בשקט מוחלט. שנית, המסווה מסתירה את פניו. שלישית, מי יעלה בדעתו ששופט הכפר בכבודו ובעצמו הוא הנגבד?...

השעה הייתה מאוחרת. חוץ מן הכוכבים הנוצצים ברקיע, היה הכל חשוך ושקט. ואיש לא יפריע לו.

את המנועל הישן בלדת הבית פתח ללא קושי, אבל כשפתח את הדלת, חרקה הציצים החלודים קבול צורם מיוחד. ברגע הראשון קפא על מקומו באימה. אבל הדממה שבה והשתררה.

לאחר כמה רגעים שחיכה מפחד שלא נתעוררו מהקול, התרגל אל החשיכה ומצא את הדרך אל ארגז הבגדים. אבל גם המכסה של הארגז התרומם בחריקה עזה. ידיו ופשוטו בברכה הארגז והוא ניסה להריח את הכסף. "לכסף אין ריח" אומר הפתגם הידוע אבל לפרנץ היתה גירסה שונה לפתגם: "לכסף יש ריח". בצהרים, לפני שהלך יחד עם אנטון לפרוע את החוב, ששפץ שיניו שום על כמה שטרות. הוא ידע למה ששפסם. אנטון הביט בו אז בתמורה וחיכה להבהרות אבל השופט לא הסביר מאומה.

חיוך פשט על פניו כשהריח את ריח השום. השטרות נמצאו עקשיו בידיו. הוא טמן אותם בחיקו כשמבטחו על המתקרב אליו פתאום.

פתאום שמע צעקה נוראה שהפתיעה אותו, "נגב, גולן!"

אשתו של ר' יוסף משה שמעמה החריקה הכפולה באישון לילה העירה אותה משנתה. עקבה אחר תנועתיו החשודות של הפרנץ עם המסווה והחליטה להבהיל אותו.

"אתה חושב שלא הכרתי אותך?" צעקה טיובע בקול גבוה, "בפעם הבאה תשיג מסוה יותר משכנתה, או שתתכופף, אדוני הגבוה", אמרה לו בלעג.

"פרנץ השופט, איזה כבוד גדול. ביום שופט, בלילה נגב."

לקול צעקותיה הקיצו הילדים הקטנים. הם פרצו בכי מבוהל ומיד החלו צועקים יחד עם אמם "נגב, תסתלק סכאן". האשה הזועמת לא נרגעה ואמרה: "חכה, חכה, איזה כבוד יהיה לך בכפר. אני אספר לכולם מיהו השופט הנגבד שלנו.

"השופט הבין כי אם לא יעשה מעשה ידעו למחר כל הכפר על מעשיו ומעלליו ולכן השתמש בידים ידו עשוי.

עבור רגע קט הוא נבניה כפותים כתרנגולים וסחבות תחובות בפינים. לאחר מכן הדליק את מנורת הנפט ללא חשש והחל מחפש לאורה ברחבי הבית. תוך כמה רגעים מצא חבל עבה וטוב. הוא כפף אותו ויצר בו כמין קשר חזקם תלתות אותה ואת בניה. כדי שלא יותרו עדי ראיה שיסמרו אותו להממשלה.

כשהחל העבה בידיו שב פרנץ לחדר, וחיפס מקום טוב לקשור סביבו את החבל. לא היה עליו לעמול קשה. בכל הבתים מצויה היתה באותה תקופה קשת עץ במקום הפתח.

הוא מימש את העץ והמהם בפיסוק רצחני. הקשת היתה עבה וחקקה דיה להפוך לעמוד התליה של בעלי הבית.

כשהללואה העבה היתה קשורה כראוי מתחת לקשת, התכונן לתלות תחילה את בעלת הבית. אבל באותו רגע שמעמה בבית המדרש בראצפערט קריאתו של הרבי "ר' יוסף משה, אתה צריך להעמיד יו", ופתאום נצנץ בראשו של השופט רעיון, לנסות את הלולאה על רגונו שלו, ולבדוק האם החבל מספיק חזק להיסגר על הצוואר. הוא גרר כסא אל מתחת לקשת, השחיל את ראשו בתוך הלולאה ומתח את החבל על צווארו. אכן, החבל היה עבה וטוב. ידיו החלו לפתוח את הלולאה המתחיקה הכרוכה סביבו. נרגנו באותו רגע הכריז הרבי בפעם השניה אחרי "מנוחה ושמחה" "ר' יוסף משה, העמד יו". לקול הכרזתה העליונה של החסידים וברכתם שברכו "לחיים", נשמט פתאום הכסא מתחת לרגליו של השופט, והוא מצא עצמו תלוי בין שמים לארץ כשהאורה אודל מריאותיו, כאשר זמם לעשות לקורבנותיו, ונתלה על העץ אשר הכין למשפתחו של ר' יוסף משה.

שעות רבות שכבו האם וילדיה על הארץ בחדר השני, כשהם אינם מסוגלים לזוז. אבל אז באה הסעודה השנייה. הרבי הכריז שיוסף משה יעמיד יו, ואז הצליחה האשה לחלץ את הסמרטוטים מפייה. כאשר בראצפערט העמידו יו בפעם השנייה, והשלישית, טעם השוכנים את זקוקתיה הנואשות, ומיד באו והתירו אותה ואת ילדיה מהחבלים, כשהם מגלים אגב כך את נופתו הקרה של השופט שהפך לתליון של עצמו. רק אז הבינה האשה מדוע הניח להם השופט לפתע ולא יבצע את חזיתו הנוראה...

ר' יוסף משה שמע במוצאי שבת את כל המעשה מפייה של אשתו הנרגשת ועיניו קמו. השעות היו מדויקות ומכוונות להפליא, הן בסעודת הלילה והן בסעודת היום. כעת גם הובנה לו פקודת הרבי: "ותעשה שמחת פורים".

קיים ר' יוסף משה את דבריו וכוונתו בנגב בשמחה רבה שמחת פורים הפרטי.

"ותעשה שמחת פורים" - - -

אכן...

ז. אם אין זמנו פנוי לשלוח ביום הפורים, יכול להקדים לשלוח בליל הפורים, או אפילו קודם יום הפורים.

ויתנה שיהא בגדר פקדון ביד המקבל עד יצימום של יום הפורים, ורק אז מתכוין להקנות לו המנות.^ז

אבל לכתחלה אם אפשר מהודר יותר לשלוח ביום הפורים עצמו, כדי שיעשה גם מעשה השליחות ביום הפורים.^ח

קיום המצוה ע"י בני הבית

ח. גם במצוה זו חייבות הנשים, ובדרך כלל שולח האשה בעצמה משלוח מנות לשכניה ולחברותיה, ואף שהן מממונו, שהיה כל מה שקנתה אשה קנה בעלה, מ"מ כיון שיודע מזה היו כאלו נתכוין להקנותה כדי שתוכל לקיים המצוה, [וטוב שיכוין להדיא שמקנה לו כל המנות ששולחת לקיים המצוה].^ט

ט. וכן יתן מנות לבניו ובנותיו שיוכלו לשלוח, ואף לבניו הקטנים כשהגיעו לגיל חינוך, יש לחנך במצוה זו.

י. ויש להוסיף שמעיקר הדין אין בעל הבית צריך לשלוח בעצמו, אלא יכול לסמוך על מה ששולחין בביתו לשכניו, אם יודע ששולחין בביתו לפחות לובת בני אדם, שאז יכול לצאת באחת לוחבתו, ואחת עבור חובת אשתו, [או אפילו שולחין רק משלוח מנות אחת, ויש שם לפחות ד' מנות שיהא ראוי לקיים המצוה לשניהם], אלא דטוב להדר לשלוח בעצמו, מדין מצוה בו יותר מבשלוחו.

סעודת פורים

א. אחת ממצות היום הוא חיוב משתה ושמחה, דהיינו לערוך סעודה לכבוד פורים, וזמן מצותו הוא ביום שאם עשה הסעודה בליל פורים לא יצא ידי חובתו, ומכל מקום אף שיעקר זמן סעודה הוא ביום, יש להרבות קצת בסעודה גם בליל פורים.^א

ב. נוהגין לאכול זדעונים בליל פורים, זכר על מה שאכלה אסתר זדעונים בשעת הנס.^ב

ויש נוהגין שאין אוכלין בשר בסעודת ליל פורים כדי להראות שאינו סעודה גמורה, שעיקר זמן סעודת פורים הוא ביום הפורים ולא בליל פורים.^ג

ג. נחלקו האחרונים אם יש חיוב לאכול פת בסעודת פורים, או שאפשר לצאת גם בסעודה של משתה ושמחה אף כשאינו אוכל פת.^ד

ולכתחלה טוב לחוש לדעת האחרונים שיש חיוב לאכול פת, ולכן יזהר לאכול עכ"פ כזית פת.

ד. וכמו כן נחלקו האחרונים אם יש חיוב לאכול בשר בסעודת פורים.^ה ולכתח' טוב לחוש לאכול בשר, ובזמן חז"ל נהגו לאכול בפורים בשר עגלים ולא בשר בהמה.^ו

כ. כן כתב בחוג הארץ למרי"א אלנאי (אות י"ג), והוכיח זאת מדיון פדיון הבן דקד"ל דאם נתן ה' סלעים תוך ל' והתנה שיהא פדיון בזה לאחר ל' יצא וה"ה בזה, וכן שמעתי בפ"ג סי' תרצ"ה (א"א סק"ג), ע"ש.

כא. וכן מצונו בערה"ש (סי"ח) דס"ל דצריך לעשות עצם השליחות ביום הפורים, ע"ש.

כב. כאמור לעיל לבני מתנות לאבינונים, דכן ראוין בדין טלית שאולה.

כג. סי' תרצ"ה סעיף א'.

כד. שם.

כה. שער הציון (סק"ב).

כו. דעת רש"ל בתשובה (סי' מ"ח) והעתיקו ה"ט"ו סי' תרצ"ג (סק"ב) שיש חיוב לאכול פת בפורים וכן הסכים המ"א סי' תרצ"ה (סק"ט) אמנם האילה רבה (סק"ז) ציון לדברי התרומם (סי' ל"ח) שאין חיוב לאכול פת, וכ"כ החיד"א בברכי יוסף (סק"א) שאין חיוב לאכול פת.

כז. המ"א סי' תרצ"ו (סק"ט) מסתפק אם יש חיוב לאכול בשר בסעודת פורים, אבל בלשון הרמב"ם הל' מגילה (פ"ב ה"ט"ו) משמע שיש חיוב לאכול בשר.

כח. כן משמע במס' בבא מציעא (ע"ה) דבפורים נהגו לאכול בשר עגלים, וכבר תמה הח"ס בחידושי שם ונשאר בצ"ע על

ויש נוהגין לאכול בפורים בשר מכוסה בבצק שקורין "קרעפלץ", והטעם שביו"ט אוכלין בשר, אבל יו"ט שמותר מלאכה כגון פורים מכסין הבשר, לרמז שהיו"ט מכוסה.^ז

ה. בברכת המזון אומרים על הגניסים בברכת הארץ, ואם שכח לאמרו בסעודה ראשונה שערך ביום הפורים נחלקו אחרונים אם חוזר לברך ברהמ"ז, ולהלכה ספק ברכות להקל ואין חוזר לברך.^ח וכל שכן אם אוכל סעודה שני שאין חוזר לברך כיון שאין חוב לאכול יותר מסעודה אחת.

דין פורים שחל בערב שבת

א. מי שאין יכול לאכול סעודת ליל שב"ק, כגון שקשה עליו האכילה, והאכילה עולה לו בצער לאחר סעודת פורים ושכרות היין, יכול להשלים סעודה שיאכל למחרת יום השב"ק ג' סעודות.^א

ומכל מקום צריך לזהר שלא לדחות קידוש ליל שבת, ולכן יקדש, וכדי שיהא הקידוש במקום סעודה יאכל כזית מזונות, או לפחות ישתה רביעית יין, או מיץ ענבים, מלבד שתית מלא לגומי של הקידוש.

ב. אך אם נאכל ולא יקדש בליל שבת, צריך לקדש ביום את קידוש הלילה, [גם ויכולו לאין צורך לומר, שאין אומרים זאת רק בלילה], והיינו שמקדש לפני שאוכל סעודה ראשונה ביום, ובפעם אחת יוצא חובת קידוש בין של יום ובין של לילה.^ב

ג. יש מי שכתב שאם לא יקדש בליל שב"ק וצריך להשלימו בבוקר, אסור לו לשתות לפני התפלה, כיון שעדיין יש עליו חיוב קידוש הלילה, ואסור לשתות קודם קידוש של לילה.^ג אמנם יש מקילין בזה.^ד וכן יש להקל עכ"פ במקום הצורך.

המנהג.

כט. כן הביא בספר ליקוטי מהר"ח (ח"ג פ"א) וכתב שמטעם זה אוכלין ג' בביורה"כ והושענא רבא ע"ש.

ל. סי' תרצ"ה משנ"ב (סק"ו).

לא. סי' רע"ד משנ"ב (סק"ט), ופסק שם שלא הקילו בזה רק במקום אונס. שלא כדברי המ"א שמקיל אפי' בקצת אונס.

לב. ערוך השלחן (סי' רע"א סעיף כא), אמנם המהרש"ם בדעת תורה רוצה לצדד דדיון השלמה בקידוש ידיו כדיון השלמה בתפלה, ולכן צריך לקדש קודם קידוש היום ולאכול מיני תרנגול, ואח"כ מקדש שנית בשביל קידוש הלילה ונשאר בצ"ע למעשה, ועי' בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' א) שמבאר נמי להלכה לנהוג כדעת הערוך השלחן, אלא שחוסקי שיכול לומר הפוסקים נהגו לומר בקידוש היום קודם שמברך בפה"ג, ואח"כ אומר ברכת קידוש היום.

לג. כן חידש הגר"ש קלונו בשו"ת האלף לך שלמה (סי' קכ"א).

לד. כן מברך בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' א וסי' ב) ע"ש.

בְּמִנְהֻגֵינוּ

חבורת נתיבות הוראה

מנחת יו"ט

ע"ש הגאון החסיד האמיתי רבי יו"ט שווארץ זצ"ל אב"ד לינעבורג
בנשיאות כבוד קדושת מרן אדמו"ר הגה"ק מתולדות אהרן שליט"א

ברכת מזל"א טבא

בלב מלא רגשי שמחה מכינים אנו בזה את טיפוס ברכותינו ואיחולינו הנפוקים, אל כבוד האי גבירא רבא ויקריא, וידינתו ומכובדו ותענון, מרבין תורה ויראת ד' שמוחה ומסודת לאח"כ "בארי"ג, לו נאה תהילה, רודף צדקה וחסד ומרבה לחיטים, ומחוייב בראשונה בכל דבר שבקדושה במידה גדושה, עומד הבן לעמוד ליוולתו, ומרבה פעלים לתורה ולתעודה, הוא תנבא אגב תנבא חיליים לזיות חכם לב יבין כמות בתהלתו בשקטו של לבדו קדושת רבניו שליט"א נשיא הבורגני, לעמוד בספורית נפלאה ולחיות במספרין חברותיו ויקריא "נתיבות הוראה - מנחת יו"ט", לזיות עומד לזיון תלמידי חכמים נתיים בארץ ישראל, וחי אברכים חוקרים מכולאים נפוש אשר חורתם אוננתם ויראתם קודמת להכנתם, לזיות חסוסם ולעדרם ביד רהבנות וברות נתיבות, וז"ל:

הרב הגאון המופלאר כש"ת

יעקב יצחק שווארץ שליט"א

מוהר"ר

רב ק"ק בפלעטנבוש יע"א ופטרון החברותינו

הוא הגבר אשר נשל על שמו לחיות כפטרון חברותינו הן "נתיבות הוראה - מנחת יו"ט" על שמו ולזכרו הטחורה של אביו הגדול הגאון החסיד האמיתי כש"ת מוהר"ר יו"ט שווארץ זצ"ל אב"ד לינעבורג, ומס' "אדני נחושת" לרגל השמחה השריויה כמעטו בנישואי בנו היקר החתן המופלג בתורה ביראה ובחסידות הרב יואל הלוי נ"ו יעב"ל לבני"ט

היא רעוא מן קדם אברהון כבשמיא, שהיוזנו יעלה בנו כנפן פורחת, לתפארת המשפחה המכבדה, ויבנו בנין עדי עד, וזרות ישרים ומבורכים מתוך אשיר ונשיא, תורה וגדולה תאחזו על שולחתי, ושלא יביוש ספר התורה הוא מפורסם ונפשו ודעו ודעו ודעו עד עולם, אב"ר.

המברכים ומקוירים תודה בכל ונפש הפיצה בשם חכמי רבני חברותינו:

חבורת "נתיבות הוראה - מנחת יו"ט"